

# Stiltepunt

Michiel van den Berg

Uitgeverij Libná

Auteur: Michiel van den Berg  
Omslagontwerp: John Stelck  
Auteursfoto: Carla van Deursen

Dit boek is te bestellen via  
<https://www.bookmundo.com/michielvandenber>

Website van de auteur: [www.michielvdberg.nl](http://www.michielvdberg.nl)

ISBN: 9789403781891  
© 2025 Michiel van den Berg

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.





# I

*Onze lichamen werken om vastgehouden ervaringen heen totdat de belasting te groot wordt. Dat is wanneer we symptomen ontwikkelen.*

John E. Upledger



We zien wel wat er gebeurt, dacht Kasper terwijl hij zijn sputerende Volkswagenbusje over een pad de uiterwaarden instuurde en zijn tinnitus trachtte te negeren. Hij opende een hek en reed een weiland op. De banden slipten in het bedauwde gras. Niet ver van de rivier, in de beschutting van een bosje wilgen, sloeg de motor definitief af. Nu het geluid van de motor was weggefallen, had zijn tinnitus vrij spel. Voorovergebogen over het stuur drukte hij zijn handen tegen zijn oren alsof het snerpend gefluit in zijn oren niet een fantoom was, maar afkomstig van de vogels buiten.

Na een tijdje stapte hij uit, opende de motorkap, inspecteerde het nog warme motorblok en controleerde koelvloeistof en motorolie. Alles leek prima in orde. Maar dat wás het natuurlijk niet. Niets was in orde. Helemaal niets. En het gepiep en gefluit in zijn oren hield maar niet op.

Na een blik op het kruidenrijke, natte gras, waarin hier en daar uitwerpselen van grote dieren lagen, pakte hij zijn behandeltafel uit het busje en klapte deze uit in de halfschaduw van de bomen. Hij ging ruggelings op de tafel liggen, sloot zijn ogen en richtte zijn aandacht op zijn lichaam. De ademhaling was goed, zijn borst rees en daalde in een rustig tempo. Het hart klopte te snel. Hij bedaarde het door het met milde aandacht te observeren. Daarna stelde hij zich zijn geraamte voor, hoe het was omgeven door spierweefsel en dat weer door bindweefsel, hoe dat weefsel op de behandeltafel rustte en hoe de tafel stevig op de grond stond, zodat hij zich verankerd wist aan de aarde. Vervolgens drukte hij met de vingertoppen van beide handen lichtjes op zijn hoofd, niet ver van de kruin. Zijn schedelbotten schoven een fractie van een millimeter uit elkaar en kwamen weer naar elkaar toe onder invloed van de wisselende druk van de hersenvloeistof. Met steeds minder bijgedachten volgde hij dit hersenritme.

De inwaartse aandacht was zo sterk dat hij de komst van de twee politieagenten pas opmerkte na hun gekuch en het verzoek om wakker te worden. De hand die de oudere politieman daarbij om zijn pols legde, was bepaald niet mild en volgend, absoluut niet craniosacraal. Kasper richtte zich op en keek in de sombere ogen van een oudere politieman. De andere was een jonge agente. Met een korzelige beweging duwde ze haar zo te zien te ruime politiepet omhoog. Op zich had ze iets leuks met dat halflange donkerblonde haar en prettig open gezicht. Hoe oud zou ze zijn? Hij gaf haar nog geen twintig. Aangespoord door een gebiedend knikje van de oudere politieman nam ze het woord: 'Meneer, dit is een natuurreservaat. Verboden toegang. Heeft u het bordje niet gezien?'

Pas nu merkte hij geen last meer te hebben van zijn fluitoren en luisterde naar het ritselen van de wilgenbladeren, het gegak van overvliegende ganzen en het gezoem van insecten. Dit een natuurreservaat? Het zou best kunnen.

'Zou u kunnen antwoorden op de vraag?' De politieman boog zich naar hem toe en snoof diep, vermoedelijk op zoek naar sporen van drank of drugs.

'Mijn auto had kuren' antwoordde hij, terwijl hij de vale huidskleur en gele vingers en tanden van de agent bekeek. 'Het leek me verstandig hem even langs de kant van de weg te zetten.'

Er viel een stilte. De politieman keek de agente indringend aan. Ze schrok op. 'Wat mankeert er dan aan?'

'Dat moet ik nog uitzoeken. Het klonk als doodsgereutel.'

De agente trok haar wenkbrauwen op.

'Het zou weleens iets met de bougies kunnen zijn. Aan de andere kant maakt de V-snaar de laatste tijd een raar geluid en ...'

'Rijbewijs en autopapieren graag,' viel de mannelijke agent hem in de rede. Hij pakte ze van Kasper aan en liep ermee naar de politieauto, vermoedelijk om ze door het bureau te laten controleren. Onderweg stopte hij om tegen de banden van het Volkswagenbusje te schoppen.

Kasper gaapte en keek de politieagente aan.



Ze leek zich er verlegen onder te voelen en wees naar de behandeltafel. ‘Bent u fysiotherapeut of zoiets?’

‘Ja, zoiets. Alleen minder hardhandig.’

De agente veegde zweetdruppeltjes van haar voorhoofd.

‘Wil je misschien wat drinken?’ vroeg hij. ‘Water? Ik kan ook theezetten.’

‘Nee, maar bedankt dat je het vraagt.’

Beiden keken naar de politieauto waar de oudere agent in gesprek was met de thuisbasis. Daarna zette de agente een pas opzij, zodat ze beter in de laadruimte van zijn busje kon kijken. ‘Waar behandel je mensen voor?’

‘Van alles en nog wat.’

‘Hoe weet je dan wat iemand mankeert en wat je moet doen?’

‘Het openbaart zich vanzelf,’ citeerde hij John Upledger, zijn grote leermeester. Het enige wat je moest doen was in gesprek gaan met je innerlijke geneesheer. Dit advies van John hield hij voor zich. De politieagente zou er niets van begrijpen. ‘Ik was bezig met zelftherapie,’ vervolgde hij daarom.

‘Kan dat dan?’ Ze leek in verwarring.

Hij zag het wel vaker. Dat je jezelf eigenhandig kunt behandelen stond ver af van de moderne maatschappij met zijn afhankelijkheid van de reguliere geneeskunde.

‘Waar heb je dan last van?’

Op dat moment kwakte de politieman rijbewijs en kentekenbewijs op de behandeltafel. ‘Verlopen.’

‘Ik dacht dat ik nog een maand had voor mijn APK,’ zei Kasper.

‘Uw rijbewijs.’

Hoe kon een mens al die dingen bijhouden?

‘Met een verlopen rijbewijs mag u niet rijden.’

Hij zou al blij zijn als zijn busje weer zou willen starten. Uit dat busje klonk trouwens onverwacht een vrolijk Mexicaans muziekje. De agenten keken verrast en Kasper maakte van de gelegenheid gebruik om de cabine in te glippen en zijn mobiel te pakken. Op de display zag hij dat het Sandra was. Wel of niet aannemen? Tegenstrijdige emoties raasden door hem heen.

‘Meneer Stuu, we zijn nog niet klaar!’ De oudere politie-man zette zijn handen in zijn zij, waardoor hij wel iets weghad van een cowboy bij een revolverduel.

‘Dit telefoontje moet ik even aannemen. Mijn vader ligt in het ziekenhuis.’

‘Houd het kort.’

Hij sloot het portier.

‘Hallo, hallo?’ klonk het uit zijn telefoon.

‘Met Kasper. Het komt slecht uit. De politie zeurt over mijn verlopen rijbewijs.’

‘Echt? Zou me niets verbazen. Waar ben je?’

‘Doet er niet toe.’

‘Luister, ik snap dat je kwaad bent. Iedereen zegt in het vuur van de strijd wel eens dingen die hij niet meent.’

Maar kwakzalver? Dat was een doelbewuste trap onder de gordel van haar.

‘Ben je er nog?’

‘Ja.’

‘Sorry, Kasper.’ Haar stem invoelend. ‘Het spijt me. Je wéét toch dat ik je een supergoede therapeut vind.’

Diep inademend staarde hij voor zich uit. Het misprijzende woord was ingetrokken. Ze had er spijt van. Klaar. Al wat hij moest doen was het haar vergeven.

‘Waarom zeg je niets? Kom naar huis. Laten we het uitpraten. Dat geruzie moeten we toch kunnen oplossen? Kas, ik wil je vasthouden.’

Zijn hart bonsde in zijn keel. Het woord kwakzalver bleef hinderlijk aanwezig, zoals een opvallend schoon stukje muur na het wegboenen van graffiti alsnog ontsierend is. Maar dan nog, waarom zette hij zich er niet overheen? Zelf kon hij ook best scherp uit de hoek komen.

‘Kasper?’ klonk het onzeker. ‘Wat wil je dán van me horen?’

Nog steeds antwoordde hij niet, hoewel de verlossende woorden – het is al goed, ik zie je straks – smeekten te worden uitgesproken.

Opeens vinnig zei ze: ‘Als je bij me weg wil, moet je het zeggen.’

Dáár, het was gezegd. En, al viel het niet uit te leggen, vooral omdat hij het zelf niet begreep, hij voelde zich opgelucht.

‘Kasper, zeg verdomme wat!’

‘Sorry Sandra, ik moet nu echt hangen. Ik bel je later.’

Hij stapte uit. Een zorgelijke blik hoefde hij niet te acteren.

‘Hoe is het met je vader?’ vroeg de agente.

‘Ach, je weet hoe het is met oude mensen. Op en af. De ouderdom komt met gebreken, maar mijn ouwe is een taaie.’ Die goddank al vijfendertig jaar in zijn kist lag.

‘We doen het als volgt,’ zei de oudere agent. Mijn collega schrijft een boete uit voor het betreden van dit natuurgebied. Daarvoor mag u uw handen dichtknijpen. Had ik u in dat busje zien rijden, dan had u meer boetes gekregen.’ Bezwevend stak hij zijn hand op. ‘U mag pas achter het stuur met een geldig rijbewijs. En u zorgt voor banden met voldoende profiel. Over een paar uur controleren we of u hier weg bent.’

‘Ik dacht dat de politie er was om mensen in nood te helpen,’ zei Kasper. Hij klapte de behandeltafel in. De agente hielp om het in zijn busje te zetten.

De politieman stond ondertussen achter de politiewagen te roken. Zijn lange lichaam strekte zich bij elke trek van zijn sigaret. Zo van een afstand had hij iets van zijn ouwe, zoals die vroeger in de achtertuin pafte. Niemand is zonder zonden, dacht Kasper, alleen hebben sommigen te veel macht. Sterf toch lekker in het vagevuur met je sigaret. Ik zal je niet blussen. Rijd de Lek maar in.

Hij startte de motor van zijn busje om te kijken of die het nog deed. De startmotor gierde, maar de motor sloeg niet aan. Hij ging er te lang mee door. Niet slim. Daar keerde zijn tinnitus alweer terug. Hij sloot zijn ogen en drukte zijn hoofd tegen het stuur.

De agente klopte tegen het raam, opende het portier en overhandigde hem de bekeuring. Er was een gele post-it met een telefoonnummer op geplakt. ‘Het nummer van een betrouwbaar garagebedrijf,’ lichtte ze toe. ‘Het zit in Schoonhoven, dat is hier vlakbij.’

Hij plakte de post-it op het dashboard.

‘Nou, dan wens ik u verder nog een goede dag,’ zei ze onwennig en liep naar haar oudere collega, die ongeduldig hun kant opkeek.

-2-

Hij trok zijn schoenen en sokken uit en ging zitten op de afgekalvde oeverrand van de Lek. Met een stok tekende hij in het natte rivierzand anatomische details van het menselijke lichaam, even vlot en gedachteloos als zette hij zijn handtekening. Je moest hem niet naar de Latijnse namen vragen, hij was een beelddenker. De hekgolven van voorbijvarende binnenvaartschepen wisten de tekeningen telkens uit. Toen zijn gemoed even blanco was als het natte rivierzand, belde hij het garagebedrijf.

Niet lang daarna reed een takelwagen het weiland op. Er stapte een grote kerel uit, die een tikje scheef op hem afliep en daarmee het beeld van een reiger in hem opriep. De man stelde zich voor als Bas. Zijn enorme handen leken in staat op eigen kracht het busje uit het drassige weiland te trekken, toch was zijn handdruk verrassend licht. Hoofdschuddend hoorde hij het gebrek aan liquide middelen aan en ging na een wervend betoog over cranio akkoord met betaling in natura.

Kasper klapte de behandeltafel weer uit bij de wilgen. ‘Schoenen en riem graag uit. Je kleren kun je aanhouden.’

‘Moeten m’n schoenen echt uit?’ vroeg Bas met duidelijke tegenzin.

‘Niet per se, ik leg wel een doekje aan het voeteneinde,’ antwoordde Kasper met een blik op de bemodderde werkmanschoenen.

De man gespte zijn riem los en ging op de behandeltafel zitten. De poten van de tafel zonken een stukje in de grond. Met een kreun strekte de kerel zich uit op de tafel. Zeker twee strekkende meter. Zijn buik welfde op als een molshoop.

‘Lig je zo comfortabel? Nee? Ik pak nog een kussentje voor onder je hoofd.’

Bas liet zijn achterhoofd op het kussentje rusten en keek recht omhoog.

‘Doe je ogen maar dicht. Ik begin bij je voeten en werk naar je hoofd toe. Je hoeft niets anders te doen dan te ontspannen. Heb je misschien ergens last van?’

‘Nee, ga je gang. Ik ben benieuwd.’

Hij stelde zich op bij de voeten van Bas en sloot zijn ogen. Vanaf de rivier klonk het dreunen van de dieselmotor van een binnenvaartschip. Weer doemde het beeld van een reiger op. Scherper nu. De vogel stond op één poot roerloos aan de rand van de rivier te vissen. Toen vloog hij op. De gestrekte benen waren in de vlucht tegen elkaar aangedrukt en staken als een stok naar achter. Hij liet de reiger gaan, richtte zich op Bas en tastte naar zijn onderbenen. Normaal gesproken begon hij met de enkels, maar vanwege de hoge werkmanschoenen sloeg hij die over. Zijn vlakke handpalmen legde hij op de schenen. Onmiddellijk voelde hij verschil. Het linkerbeen straalde warmte uit en voelde elastisch aan. Het rechterbeen was onnatuurlijk koel en stijf. Hij glimlachte. Bas had een kunstbeen. Zich concentrerend op het linkerbeen liet hij zijn vingers in gedachten versmelten met het lichaamsweefsel. Daar was het craniosacrale ritme al. Het draaide een seconde of zes naar buiten, dan weer een seconde of zes naar binnen. Een keurig gelijkmatige en krachtige cadans. Na een tijdje verlegde hij zijn aandacht naar de prothese, waar ondanks het kunststoffen materiaal toch iets gebeurde. Een zwakke hoogfrequente trilling, een licht magnetisch veld dat hem ietsje wegduwde. Alsof zijn handpalm rustte op de trillende haartjes van iemand met kippenvel.

Bas tilde zijn hoofd op. ‘Ik heb een kunstbeen. Je zult het nu toch wel doorhebben?’

‘Jazeker. Wil je erover praten?’

‘Later. Maak eerst de behandeling af. Je ging lekker zo.’

De prothese had invloed op de bekkenstreek van de man. Kasper richtte zich op het verzachten en verminderen van spanningen in de weefsels van het bekken. Daarna werkte hij omhoog tot aan het hoofd, waar hij de spieren van het achterhoofdsbeen, het slaapbeen en de kaak ontspande.

Na de behandeling strekte de man zich met een kreun uit en ging overeind zitten. ‘Het was vlak voor het weekend,’ begon hij meteen. ‘Ik had het garagebedrijf nog niet zo lang. Karelte en Rik, mijn monteurs, waren al naar huis. Ik zou alleen nog een klusje doen aan de Volvo van Tonnie, een goede klant van me. Knalpijp kapot. Tonnie had de auto nodig voor een uitwedstrijd van de voetballertjes van de D1 de volgende ochtend. Ik had haast, want ik wilde niet te laat zijn voor het avondeten. In die tijd ging het niet zo goed met mijn huwelijk.’ Hij keek Kasper aan en lachte triest. ‘Eigenlijk kun je wel zeggen dat mijn huwelijk op dat moment al op scheiden na over was. Maar goed, het doorgeroeste deel van de uitlaat moest worden vervangen. Om de kosten laag te houden zaagde ik met een haakse slijper een stuk uit een gebruikte knalpijp die ik nog had liggen. Ik dacht dus aan het avondeten, wat we waarschijnlijk zwijgend voor de buis zouden eten, en keek schuin naar de klok. Het volgende moment zaagde ik in mijn been. Tot in het bot, net boven mijn knie.’

Akelig helder zag Kasper het voor zich: het korte moment van onoplettendheid bij de routineklus, het wegschieten van de elektrische slijper, het door vlees en bot schieten van de slijpschijf totdat de machine afsloeg. In een halve seconde kan veel kapotgaan.

‘Eerst voelde ik het niet. Pas nadat het bloed eruit spoot begon ik te brullen. Ik schreeuwde zo hard dat mijn vrouw het hoorde. Onze woning was naast de garage. Ze was er razendsnel bij en legde een drukverband aan. Dat had ze op haar werk bij bedrijfshulpverlening geleerd. Zo redde ze mijn leven. Het was wel de laatste keer dat ze me aanraakte.’ Zijn sonore bromstem haperde bij de laatste zin.

Kasper slikte het in zijn mond opgehoopte speeksel weg. ‘En toen?’

‘Nooit ben ik zo in paniek geweest. De hele rit in de ambulance bleef ik schreeuwen en brullen. Pas in het ziekenhuis gingen de verdovende middelen werken. De volgende dag werd ik wakker in een frisse kamer met een mooi wit laken in een tentje over mijn rechterbeen. De moed ontbrak me om het laken weg te trekken. Het merkwaardige was dat ik mijn

gewonde been nog voelde. De kuit en de hiel steunden op het matras en ik kon mijn tenen bewegen. Tegelijkertijd betwijfelde ik of het waar kon zijn. De slijptol en het bloed herinnerde ik me maar al te goed. Uiteindelijk haalde de chirurg het laken weg. En ja, hoe zal ik het zeggen? Het is heftig hoor als de helft van je been is verdwenen. Ik werd woedend, schold de chirurg de kamer uit en weigerde familie of vrienden te zien. Ik at niets en ik dronk niets. 's Nachts raasde de woede maar door. In de vroege ochtend ging ik rechtop in bed zitten en keek toe hoe het buiten langzaam licht werd. Goed, dacht ik, je bent kwaad. Op wie ben je kwaad? Je kunt alleen kwaad op jezelf zijn. Hoe kom je van je kwaadheid af? Door jezelf te vergeven. En precies dát heb ik gedaan. Ik heb hardop tegen mezelf gezegd: ik vergeef het me. Meteen daarna ebde de woede weg.'

Bas staarde nadenkend naar de rivier. Kasper volgde zijn blik naar de overkant, waar een koe tot haar knieën in het water stond ter verkoeling. Het verhaal raakte hem dieper dan de ziektegeschiedenissen van andere cliënten, al zou hij niet kunnen zeggen waarom. Hij nam zich voor het niet te vergeten en nog eens goed te overdenken.

Bas kuchte. 'Het komt nog regelmatig voor dat ik mijn onderbeen denk te voelen. Soms jeukt mijn voetzool. Maar ik houd mezelf niet voor de gek. Dat been komt nooit meer terug. Vergeven was de enige manier om het verlies te kunnen accepteren. Gelukkig had ik dat snel door. Met een beenprothese valt goed te leven. Ik heb de mazzel nog steeds als monteur de kost te kunnen verdienen.' Hij liep naar zijn sleepwagen. 'Jij hebt je dienst geleverd, nu ben ik aan de beurt. Zet je auto in z'n vrij. Handrem eraf.'

-3-

Zijn busje had nieuwe banden, een roetfilter, een inlaatspruitstuk en nog wat van die dingen nodig. De V-snaar was eigenlijk ook toe aan vervanging. Geld hiervoor had hij niet. Van

Bas mocht hij het busje bij de garage laten staan tot betere tijden.

Op zoek naar een goedkope slaapplek liep hij naar het centrum van Schoonhoven. Bij een kanaaltje kwam aan de overkant van het water een jongen van een jaar of tien aanrennen. Een zo te zien zwaarbeladen rugzak bonsde op en neer. De jongen werd achtervolgd door een groepje andere jongens. Ter hoogte van Kasper haalden ze hem in. Terwijl ze hem in een grote variatie aan scheldnamen pestten met zijn haarkleur – de jongen had opvallend rood haar – duwden ze hem naar de rand van het kanaal. Onverwachts draaide de jongen zich om en sprong in het water. Bespot door de jongens zwom hij naar de overkant. De hand die Kasper hem toestak nam hij niet aan. Terwijl hij zich aan graspollen vasthoudend de steile oever opklauterde droop het water uit zijn rugzak. Meteen rende hij weg. Kasper wilde de pestkoppen ter verantwoording roepen, maar zijn anders zo vlotte woordenstroom blokkeerde. Het kwam pas in hem op wat hij had kunnen zeggen, toen ze al waren weggerend. Wat bleef waren de samengeknepen lippen van de opgejaagde jongen, zijn verkrampte kaakspieren en de blik in zijn ogen. Kasper had er schaamte in gelezen. Schaamte die de jongen moest hebben belemmerd zijn uitgestoken hand aan te nemen en op hemzelf was oversprongen als ware het een besmettelijke ziekte waarvoor zijn moeder hem had verzuimd te laten inenten.

Somber liep hij de eeuwenoude binnenstad in en kwam bij een gracht. Diep lag het water, smal waren de kaden, torenhoog de gevels. De winkels waren al gesloten, de straten leeg. In het bruine café op een straathoek was nog leven. Hij gluurde door de matglazen deur naar het stilleven van aan de toog geplakte stamgasten en liep door. Op het marktplein rook het nog naar de verhandelde vis. Met harde knallen gooiden sjuowers de planken van de kramen op een oplegger. Papier en plastic waaiden als tuimelkruid over de straatstenen en hoopten op tegen het bordes van het stadhuis. In het laatste reepje zon aten mensen op een terras biefstuk met gebakken aardappels en sla. Na een blik op de prijslijst liep hij verder. Een oude stadspoort gaf toegang tot een brede kade langs



de rivier. De lage zon schitterde in de korte golfslag. Hij haalde diep adem, strekte zijn rug door met zijn armen naar de hemel te rijken en ontspande. In de snackbar bij het aanlandpunt van de veerpont kocht hij friet en zonk neer in een rieten stoel op het terras.

‘Hij vaart tot negen uur,’ zei een man ongevraagd. De man zat aan het tafeltje naast hem en had een bord met een gehaktbal, een berenklauw en een frikadel voor zich staan. Daaromheen blikjes bier, sommige in elkaar gedrukt.

‘Ik hoef niet naar de overkant,’ antwoordde Kasper. ‘Aan de overkant ben ik lang genoeg geweest. Wel zoek ik een slaapplek.’

‘Ben je dan ook naar de wedstrijd geweest?’ vroeg de man.

‘Nee. Heb ik wat gemist?’

De man dacht daarover na. Hij droeg een rood regenjack met het logo van een regionale krant. De rits was tot aan zijn adamsappel dicht. Ten slotte zei hij: ‘Ligt eraan voor wie je bent.’

‘Ik ben altijd voor de verliezer.’

‘Dan heb je wat gemist.’ De man pakte een blikje bier en hield het hem voor.

Kasper nam het bier aan en toostte. ‘Op verliezers.’

‘Op verliezers,’ herhaalde de man. Hij at met smaak van zijn snacks. Na elke hap nam hij een flinke teug bier. Kasper moest denken aan een naar zuurstof happende snoek. Waarschijnlijk was de man moeizaam geboren. Hergeboorte onder leiding van een deskundige craniotherapeut zou hem lucht kunnen geven.

Kasper draaide zich naar de tafel aan zijn andere zijde, waar twee jongens neerstreken. Ze legden hun bromfietshelmen op de lege stoelen. Hij lachte ze toe. Ze knikten onzeker terug en dronken van hun cola. Hij vroeg of ze misschien een plek wisten waar hij goedkoop kon overnachten. De ene zei van niet. De andere wist een camping. De camping is gesloten, zei de ene. Hij sprak langzaam en nadrukkelijk, alsof hij van tevoren op elk woord kauwde. Misschien had hij vroeger gestotterd. Het zou Kasper niets verbazen, het gezicht van de jongen had iets asymmetrisch. De andere jongen vroeg of hij

op vakantie was. Hij legde uit dat hij een rondtrekkende therapeut was en vandaag niet verder kon omdat zijn auto kapot was. Verbluft vroegen ze niet door.

De veerpont legde aan. De jongens en de man met de rode jas vertrokken. Een grote bestelwagen reed van de veerboot af en parkeerde naast het terras. Op de stoel van de bijrijder stonden dozen tot aan het dak opgestapeld. De bestuurder van de bestelwagen, een bebaarde man met bollend postuur en in korte broek, nam plaats aan het tafeltje waar eerst de bromfietzers zaten en zette zijn plastic vork in een huzarensalade.

‘Smakelijk,’ zei Kasper en lachte hem vriendelijk toe.

De man nam zijn uitnodiging tot contact aan. Met een hoofdknikje naar de bestelwagen zei hij een probleem te hebben gehad met de douane. ‘Twee maanden hebben die dozen in een container op de Maasvlakte gezeten. Vals alarm van een snuffelhond. Ze dachten dat er drugs in zaten. Misschien bij de vorige lading, wie zal het zeggen. In ieder geval is de container er tussenuit gehaald en fout geadmistreerd. Als ik er niet zelf naartoe was gegaan, had ik mijn stepjes nooit gekregen. Vijfhonderd stuntstepjes, drie maanden te laat. De rage is alweer op zijn retour. Wat moet ik nou met die dingen? Wie gaat de schade vergoeden?’

Kasper haalde glimlachend zijn schouders op.

‘Zien?’

Vijf minuten later stepten ze over de hobbelige kasseien. Het blote afzetbeen van de stepjeshandelaar ging razendsnel op en neer en zijn bolle buik drukte tegen het stuur toen hij demonstreerde hoe je slippend kon remmen. Het achterwiel maakte bij die slip een ratelend geluid en een apparaatje zorgde ervoor dat het leek of er vonken van het achterwiel spatten. Enthousiast riep hij: ‘Knallen en vonken, leuk toch?’

Kasper stelde zich een schoolplein vol met ratelende, knallende en vonkende stepjes voor. Misschien had de man beter niet de container met de stepjes teruggevonden.

‘Wat moet ik met mijn vijfhonderd stepjes?’ herhaalde de handelaar. ‘Knallende koppijn heb ik ervan.’

‘Dáár kan ik je wél vanaf helpen als naar een slaapplek zoekende craniotherapeut.’

De man stak zijn hand uit: ‘Ger Walraven. Als jij me van mijn hoofdpijn afhelpt, kun je vannacht gebruik maken van de logeerkamer.’

‘Kasper Stuut.’ Hij schudde de uitgestoken hand. Zie, het openbaarde zich vanzelf.

-4-

Ger reed naar een vrijstaand woonhuis met meerdere dakpellen en schoorstenen. Op enige afstand bevond zich een langwerpig gebouw met aan de lange zijde groene garagedeuren, voorzien van fors bemeten smeedijzeren hang- en sluitwerk. In het midden van de ruime voortuin prijkte een vijver met bloeiende lelies en een sputterend fonteintje. De achtertuin grensde aan een boomgaard. ‘Niet slecht, nietwaar,’ zei Ger. ‘Een voormalig slachthuis met directeurswoning.’

Ger parkeerde de bestelauto in het slachthuis, dat leek dienst te doen als garage en opslag. Ze liepen naar de achterzijde van het woonhuis. Een terras bood ruimte aan een lange tafel en zitbanken van sloophout. Bemoste, manshoge heiligenbeelden waren lukraak in de tuin neergezet. Hun vrome gezichten straalden een melancholiek verlangen uit naar de kerk of het kerkhof waaruit zij waren meegenomen. De invalende duisternis maakte het moeilijk te zien wat voor vruchtenbomen in de boomgaard stonden. In de villa was het donker, op een oplichtend televisiescherm na.

Ger ging Kasper via de keuken voor naar de woonkamer en deed het licht aan. De kamer was volgepakt met meubels, kunstwerken en gestapelde dozen. Een vrouw met platina-blond haar keek verschrikt over de rand van een hoekbank. Ze trok haar witte, glanzende blouse recht en stelde zich voor als Manon, de dochter van Ger. Deze vertelde haar dat Kasper zou blijven logeren en verontschuldigde zich, want er waren nog dringende mailtjes te versturen.

‘Ik zat net naar *The Crown* te kijken,’ zei Manon. ‘Voor de tweede keer dat ik deze aflevering zie. Zo ontzétend zielig voor die jongen.’

Kasper bekeek het stilgezette beeld op het scherm. Een jongen van een jaar of tien lag met betraand gezicht in bed.

‘Dit is de aflevering dat Charles tegen zijn zin in door zijn vader naar dat internaat in Schotland wordt gestuurd. Wil je meekijken?’

Uit hoe ze erover sprak, leidde hij af dat hij werd geacht de serie aflevering bij aflevering te kennen. Hij verjoeg een kat uit een stoel en ging zitten. Een half uur keken ze naar het militaristische kostschoolleven van de doodongelukkige Charles. Vanuit zijn ooghoeken bestudeerde hij Manon, die intens met de jonge prins meeleeft. Hij mocht dat wel.

‘Triest dat Elizabeth prins Philip zijn zin geeft met dat internaat,’ zei ze na afloop. ‘Waarom gaat die vrouw, de koningin nog wel, niet in tegen haar man in het belang van haar zoon?’

Met een soortgelijke vraag liep hij al sinds zijn jeugd rond.

Ze verkasten met een pot thee naar het terras. Kasper snoof de geur van vochtige aarde op, een eerste hint van de herfst. Manon gaf hem een plaid voor over zijn benen. Ze kletsten wat en hoewel ze niet helemaal op dezelfde golflengte zaten voelde het ontspannen aan. Boven typte haar vader blijkbaar nog steeds dringende mails. Hij mocht daar gerust nog een tijdje mee doorgaan. Ondertussen vertelde Manon dat samenwonen met haar vriend in Utrecht niet had gewerkt. Ze was naar huis teruggekeerd uit heimwee naar het overzichtelijke Schoonhoven en om voor Ger te zorgen. Haar moeder was geruime tijd geleden overleden. In Utrecht had ze in een kapperszaak gewerkt, hier was ze haar eigen kapsalon begonnen. Met succes, er werkten al drie kapsters in haar salon. Voor haar dertigste wilde ze een tweede zaak openen. Het kappersvak was fantastisch. Met je handen werken, mensen mooier maken en ondertussen lekker met ze kletsen.

‘Dat lijkt precies op wat ik doe,’ zei hij. ‘Met mijn handen aan mensen zitten, een beetje met ze praten en ze mooier

maken. Ik ben therapeut. Vanavond zou ik je vader voor zijn hoofdpijn behandelen.'

'Vanavond nog?' zei ze verontwaardigd. 'Dat kan morgen wel. Als hij echt zo'n hoofdpijn had, dan vroeg hij er nu wel om.' Op zachtere toon vroeg ze: 'Wat voor therapie geef je?'

Hij legde uit wat craniosacrale therapie was. Ze luisterde aandachtig en stelde een paar vragen. Opeens voelde hij zich moe. Hij verborg een gaap achter zijn hand. Dat ontging haar niet. Ze ging hem voor naar de logeerkamer. Snel en krachtig liep ze de trap op, hij had moeite haar bij te houden. Op de eerste etage opende ze een deur op een kier en gluurde naar binnen. 'Pa ligt al te slapen,' zei ze. 'Dag en nacht is hij met die stuntsteppen bezig geweest. Hij maakt zich te druk voor zijn leeftijd.'

'Hoe oud is hij dan?'

'Pa is achtenzestig. En jij?'

'Bijna vijftig.'

'Werkelijk? Ik schatte je veel jonger.'

Hij hoorde niet anders.

Het bed moest bevrijd van dozen. Ze stapelden ze op tegen een muur. Omdat het bedompt was in de logeerkamer, zette hij het raam op een kier. Buiten was het aangenaam stil. Manon legde een handdoek voor hem klaar op het bed. 'Moet je morgen meteen verder?' vroeg ze. 'Ik ken een paar mensen die weleens baat bij je behandeling zouden kunnen hebben. Ik zou ze kunnen bellen.'

Het openbaart zich vanzelf, dacht hij niet voor het eerst die dag. Hij was platzak en zijn busje moest worden gerepareerd. Dit merkwaardige stadje, waarin jongens elkaar het water injoegen in plaats van op stuntsteppen over straat te knallen en vonken, lag blijkbaar op zijn pad. Een paar dagen kon hij wel blijven. Hij geeuwde. 'Bel maar. We zien wel wat er gebeurt.'

'Als je wilt, knip ik morgen je haar. Een mooie bos krullen, maar het is tijd dat er een beetje model in komt.'

Als antwoord gaapte hij nog een keer. Hij was gehecht aan zijn warrige krullen. Voorlopig wilde hij er geen schaar in, ook niet van de hulpvaardige Manon.

Eenmaal in bed kwam de slaap niet. Hij luisterde hoe de avondgeluiden uitstierven. Alleen het vage motorgebrom van binnenvaartschepen op de Lek bleef over. Warm, dan verhit, woelde hij van zij naar zij, gooide het dekbed van zich af en zette het raam wagenwijd open. Terwijl koele nachtlucht de logeerkamer binnenstroomde, deed hij in lotushouding een meditatieoefening. Daarna stuurde hij Sandra een berichtje met de vraag of het uitkwam om nu te bellen.

Meteen belde ze. Zachtjes sprekend legde hij haar uit beter te gedijen in vrijheid. Ze begreep hem niet. Vrijheid? Een leeg begrip. Was hun samenzijn soms een gevangenis? Hij antwoordde dat het fijn met haar was geweest, maar dat het leven een stroom van ontmoetingen was die hij niet kon en niet wilde afdammen. Dus hij vond ook dat ze het samen goed hadden, constateerde ze. Besepte hij wel hoe zeldzaam dat was? Idioot om dat kapot te maken. Dat is het nu net, probeerde hij haar duidelijk te maken, beter als vrienden uit elkaar, dan verzuurd en met ruzie. Kon zij niet, net als hij, hun tijd samen zien als een mooie herinnering en zich openstellen voor wat een toekomst zonder elkaar zou brengen? Ze schreeuwde dat ze het verdomme niet als een herinnering wilde zien. Hij wachtte tot ze kalmeerde. Tot zijn verrassing stelde ze voor dat als hij dan zo graag andere vrouwen ontmoette, zij daarover afspraken konden maken. Hij weersprak dat het om andere vrouwen ging. Los daarvan, over vrijheid kon je geen afspraken maken. Het een sloot het ander uit. Opnieuw zei ze het niet te begrijpen. Was hij dan misschien nog steeds kwaad over dat kwakzalver?

En zo praatten zij door. Hun woorden dansten even vruchteloos om elkaar heen als de muggen in het schijnsel van zijn bedlamp. Hoewel het uit elkaar gaan hem zeker niet onberoerd liet en hij daarvan uiting had willen geven, verbrak hij uiteindelijk vermoeid en geïrriteerd het gesprek. Nóóit had hij gezegd een vaste relatie te zoeken, ze moest hem niet vastpinnen.

Het telefoontje van Manon leverde aardig wat cliënten op. Ze bood aan de garage in het voormalige slachtgebouw te gebruiken als behandelkamer. Samen monsterden ze de holklinkende bedrijfsruimte met gebarsten tegelvloer, kale betonnen muren en raampjes dicht tegen het plafond. Prima, hij was niet vies van industrieel. Ze schrobden de vloer, gingen met de ragebol langs de spinnenwebben en zeemden de ramen. Daarna reden ze in de bestelwagen van Ger naar Bas om de behandeltafel, die nog in het busje lag, op te halen. Toen de behandeltafel in de oude slachterij was uitgekapt, oordeelde Manon dat hij zijn klanten enige knusheid moest gunnen. Ze wist nog een versleten Perzisch tapijt op zolder te liggen, sleepte een oude leren bank binnen en zette twee grote vazen met wilgentakken neer.

De eerste cliënt was Ingrid, een tengere vrouw in elegante merkkleding. Argwanend bekeek ze de praktijkruimte. Sinds enkele weken had ze last van een *frozen shoulder*. Kasper stelde een verkennende behandeling voor. Ze vroeg wat het kostte. Hij noemde een bedrag. Zijn tarief varieerde per persoon, soms zelfs per keer. Aan standaardisatie deed hij niet. Elk geval was uniek, elke behandeling anders.

Ingrid deed haar schoenen uit en ging op de behandeltafel liggen. Zorgzaam legde Kasper een fleecedeken over haar heen. De meeste mensen vonden dat prettig. Het was behaaglijk en gaf een gevoel van geborgenheid. Hem maakte het niet uit. Hij hoefde niet te zien wat zijn handen deden. Tastzin was alles. Het cranioritme en de bewegingen van het bindweefsel voelde hij door meerdere lagen stof heen. Eens had een cliënt hem vanwege het disproportioneel grote effect van zijn vlinderzachte aanrakingen door het dekentje heen vergeleken met een goochelaar. Ook goed. Als het idee van een magische truc hielp om te genezen, wie was hij om daar een probleem mee te hebben?

Zijn handen omvatten de heupbenen. De spieren in het bekken van Ingrid stonden strak. Op zijn vraag of ze het onaangenaam vond, antwoordde ze bevestigend. Ze weet het aan

een blaasontsteking van enkele maanden geleden. Zou het nog niet helemaal over zijn, vroeg hij zich af. Organen konden letterlijk niet lekker in hun vel zitten door het verstrakken van het bindweefsel eromheen. Het kon doorwerken naar het schoudergewricht. De pijn zit meestal niet waar het pijn doet, zei John vaak. Hij richtte zich daarom op haar blaas en de rest van het bekken. Hij schoof een hand onder haar stuitje, legde de andere hand op haar buik en volgde de bewegingen van de weefsels en organen tussen beide handen. Tot het einde van de behandeling was Ingrid onrustig. Na afloop wilde ze niet theedrinken om een beetje bij te komen. Bezorgd zag hij toe hoe ze haastig haar jas aantrok en met een korte groet vertrok.

Drie dagen later meldde ze zich weer. ‘Ik heb je vervloekt,’ zei ze. ‘Twee dagen ben ik hondsmoe geweest van die behandeling. Als ik mijn arm een klein beetje bewoog verging ik al van de pijn. Maar gisteren kon ik opeens weer soepel en pijnloos mijn blouse aandoen. Behandel me alsjeblieft net zo lang tot het nooit meer terugkomt.’

‘Dat heb ik al gedaan,’ antwoordde hij zo achteloos mogelijk.

Door mond-tot-mondreclame breidde de klantenkring zich uit. Nog weken, misschien wel maanden, kon hij aan de slag. Hij behandelde drie cliënten per dag. Bij meer verslapte de aandacht. Het was geen lopendebandwerk. Bovendien hield hij zo voldoende tijd over voor fotograferen, schilderen en het schrijven van zijn handboek cranio.

Manon was nieuwsgierig en keek soms toe. Zo ook bij Jim, een kerel met gegroefde, kale kop en een leren motorpak vol blinkende ritsen, die met de helm onder de arm binnenkwam. ‘Mijn nek zit vast. Kan je die weer lostrekken?’ Een sikje op het midden van zijn kin wipte op en neer bij het praten.

‘Dat valt van tevoren niet te zeggen,’ antwoordde Kasper. ‘Ik ben geen bottenkraker. Werkendeweg zien we wel wat er aan de hand is en of het loskomt.’

Zoals gebruikelijk werkte hij vanuit de voeten naar het hoofd toe. Zonder probleem voelde hij door het stugge leer het cranioritme in de benen. De motorrijder ontspande en begon te praten. ‘Ik reed motor op de ring bij Rotterdam en haalde



een vrachtwagen in. Opeens kreeg ik een van de achterdeuren tegen me aan. Die was niet vergrendeld en ging open in de bocht. Kreeg 'm keihard tegen mijn hoofd.'

'En toen?'

'Sterretjes.'

'Ja, sterretjes. Dat begrijp ik wel.'

'Even was ik knock-out. Er zat een barst in mijn helm. Die kon ik weggoeien. De vrachtwagen was doorgereden. Iemand zag de landcode BG, maar het ging te snel om meer dan twee cijfers van het kenteken te lezen. Een Bulgaar, dat volk zit nergens mee. Als ik hem vind, dan ...'

'Sindsdien heb je last van je nek, nietwaar?' viel Kasper hem in de rede. 'Laten we ons dan richten op het hier en nu.' Hij betastte de nek. Verkrampte spieren en geen speling tussen de nekwervels. Hij hield zijn vingers lange tijd tegen de zijkanen van de wervels, drukte licht, verplaatste zijn vingers een halve millimeter en nog eens. Het wachten was tot het lichaam zich zou zetten. Er gebeurde niets. Jim begon onrustig te bewegen en opende zijn ogen. Kasper vroeg hem te blijven liggen en pakte het hoofd van Jim tussen zijn handen. Hij tilde het iets op en volgde de bewegingen die het hoofd wilde maken. Hoewel hij niet zou kunnen zeggen waarom, eindigde het draaien van het hoofd in een positie die goed aanvoelde. John zou zeggen dat zijn innerlijke geneesheer het waarnam. Het duurde niet lang of de nekwervels reageerden met nauwelijks merkbare schokjes. Er ontstond ruimte en de wervels namen langzaam hun juiste plek in.

'Hoe voel je je?' vroeg Kasper na afloop.

'Beter.' Jim bewoog voorzichtig zijn hoofd. Hij kwam een heel eind, maar het mechanisme scharnierde bepaald nog niet zo soepel als bij een uil.

'Mooi zo. Ik denk dat de nek nog wat flexibeler kan. Kom eventueel over een week of wat nog eens langs.'

'En als je die vrachtwagenchauffeur vindt?' vroeg Manon naar het vervolg van zijn onafgemaakte zin.

'Dan draai ik de nek van die asociale hufter zo ver om dat zelfs cranio niet zal helpen.'

Op een zondagochtend liep hij met Manon door het nog stille stadje. Onderweg maakte hij foto's. Hij hield van patronen en details, liefst los van de context, zoals een close-up van de bemoste kademuur van de Scheepsmakershaven, waarop de in het water spiegelende zon elk steenricheltje, elk varentje en elk mosje fijntjes uitlichtte. Een koppel eenden streek snaterend neer en trok een schuimspoor door het eerst rimpelloze water. Het herinnerde hem aan de jongen die in het kanaaltje sprong om zijn kwelgeesten te ontvluchten. Hij vertelde Manon erover.

'De zogenaamd onbezorgde jaren worden overschat,' zei ze.

'Nee, juist onderschat,' sprak hij, denkend aan zijn eigen jeugd. Als Manon op dat moment had doorgevraagd was hij bereid geweest om zich nader te verklaren. Maar ze vroeg niet door en hij gooide het over een andere boeg. 'Ik vraag me af wat die pestkoppen later worden. Vast leraar of politieagent.'

'Die rondtrekkende therapeuten van wildkamperen beschuldigen?'

'Dat was zeker te simpel?'

'Nogal' zei ze. 'Misschien zijn die jongens op zich oké en is het pesten iets lelijks wat vanzelf verdwijnt bij hun volwassenheid.'

'Zoals jeugdpuistjes?'

'Precies.' Ze lachte. 'Had jij er veel?'

'Ik zat onder.'

Vluchtig streek ze met een vinger langs zijn wang. 'Je voelt er niets meer van.'

Ze waren beland in een buitenwijk met eenvormige rijtjeswoningen, voorzien van kleine, keurig onderhouden voortuinen. De straten waren verlaten. Lag iedereen in bed of zat men in de kerk? Het gevoel van dreiging en vijandigheid dat het stadje bij hem opriep, verdween maar niet. Dat kon niet alleen door het incident van de gepeste jongen zijn veroorzaakt, of toch wel?

Manon haalde haar schouders op. Ze herkende zijn gevoel niet, maar ze was hier dan ook opgegroeid. Net als haar

ouders, die als kind naast elkaar in de straat woonden, als jongvolwassenen Schoonhoven ontvluchtten, na afgebroken relaties en mislukte zakelijke ondernemingen elkaar bij toeval tegenkwamen – op vakantie op Kreta nog wel – een relatie kregen en terugverhuisden naar Schoonhoven. ‘Het zit blijkbaar in de familie,’ grapte ze naar zichzelf verwijzend, ‘als een boemerang terugkeren naar Schoonhoven.’

Bijna thuis, steeds langzamer lopend, bracht ze de dood van haar moeder ter sprake. Kort na haar geboorte was bij haar moeder een progressieve spierziekte gediagnosticeerd die haar actieradius steeds meer beperkte. Eerst tot het huis, daarna tot de benedenverdieping en uiteindelijk tot het daar neergezette bed. Desondanks probeerde haar moeder altijd vrolijk te zijn voor haar. Ze kon ook goed vertellen, sprookjes en zelfverzonnen verhalen. Daar maakte de jonge Manon dan tekeningen van. Die had ze nog steeds.

Kasper zag de zieke, verhalenvertellende moeder en de aandachtig luisterende en tekenende kleine Manon voor zich, in omfloerst licht, als in een sentimenteel televisiedrama waarbij je weet dat op je gemoed wordt ingespeeld en je toch de ogen nauwelijks kunt drooghouden.

‘Hoe oud was je toen ze stierf?’

‘Acht,’ antwoordde ze iel.

‘Dat is jong.’

‘Ik moest beloven goed mijn best te doen en niet om haar te treuren.’

‘Heb je je aan die belofte gehouden?’

‘Wat denk je?’

‘Alleen aan het eerste deel.’

Zwijgend betraden ze het huis. De geopenbaarde kwetsbaarheid, waarin ook kranigheid had doorgeklonken, ontroerde hem, tegelijk was hij bezorgd over het tempo waarin de toenadering verliep.

Of hij zin had om naar de film te gaan. Manon had kaartjes gekregen van een klant die zelf was verhinderd. De film draaide in het tot theater omgebouwde kerkje van het voormalig klooster.

Van tevoren verfde Manon haar platinablonde haar vuurrood. Lippen en nagels kregen dezelfde kleur. Tijdens de film, Brimstone, een griezelwestern, constateerde Kasper dat haar kleurkeuze goed paste bij het rijkelijk stromende bloed. In de pauze zei Manon dat ze niet zo extreem veel geweld tegen vrouwen had verwacht. Teleurgesteld nam ze een slok uit haar bierflesje. Voor haar was dit waarschijnlijk een date. Hoewel Kasper het zelf zo niet opvatte, voelde hij met haar mee en stelde voor om weg te gaan. Manon sribbelde voor de vorm nog even tegen. Hij vond de film toch leuk? Hij antwoordde dat je er gewoon de humor van moest inzien, maar dat op den duur al die uit elkaar spattende hoofden en bloedgutsende wonden hem ook wel een beetje zwaar op de maag begonnen te liggen. Aarzelend keek ze hem aan.

Op dat moment werd zijn aandacht getrokken door een vrouw die gedeceerd een man toesprak. Het opvallende was niet zozeer het stemvolume als wel de bijna overdreven articulatie waarmee haar stem als een zojuist gewet slagersmes door het geroezemoes sneed. ‘Als het nog een keer gebeurt doe ik aangifte.’

Onopvallend draaide hij zich naar de spreekster toe. De vrouw hoorde nu met dichtgeknepen lippen een man aan, een joviaal type met rode wangen en een trui met diagonale ruitjes. Zijn stem verdronk in het gemurmur en gekabbel van de andere bezoekers. Naast de vrouw met de snijdende stem stond een meisje dat sprekend op haar leek. Hetzelfde half-lange, zwarte haar in bobstijl, dezelfde opvallend witte huid en dezelfde rijzige gestalte. *Rijzig*, een minder ouderwets woord kon hij er niet voor bedenken. Rijzig waren ze, lang en slank, met een kaarsrechte houding, alsof ze van jongs af aan hadden getraind door met een telefoonboek op hun hoofd rond te lopen.

‘Frédérique Vermeer en haar dochter,’ lichte Manon ongevraagd toe. ‘Je ziet haar nooit meer. Ze zit in het bestuur van dit theater, vandaar misschien dat ze er is.’

Een magere jongen met sluik blond haar sprak de dochter aan, praatte steeds sneller en lachte om zijn eigen grappen. De dochter vertrok geen spier. De gelijkenis met haar moeder was volmaakt.

‘Wat bedoel je met je ziet haar nooit meer?’ vroeg Kasper.

‘Sinds het ongeluk van haar man. Volgens een van mijn klanten, lerares op de school waar hij les gaf, had hij aan het begin van deze zomer een bootongeluk en raakte daardoor verlamd. Hij gaf Nederlands. Ik heb twee jaar les van hem gehad. Meneer Vermeer, we mochten hem niet bij de voornaam noemen. Hij vertelde superenthousiast over boeken. Zelfs ik kreeg zin om te lezen. En nu kan hij niet praten of lezen.’

De magere jongen met het sluike haar droop af. De dochter had haar mond niet opengedaan, alleen af en toe flauwtjes geknikt. Ook de joviale man met de ruitjestrui liep weg. Zijn bestemming bleek de filmprojector te zijn. Blijkbaar was hij de filmoperator. Waarover werd dan met aangifte bedreigd?

‘Meneer Vermeer schijnt ernstig hoofdletsel te hebben,’ vervolgde Manon. ‘Hij ligt in coma. Volgens de lerares die ik sprak is de diagnose van de specialisten in het ziekenhuis dat hij hoogstwaarschijnlijk niet meer uit zijn coma ontwaakt. Nu wordt hij thuis verpleegd.’

De pauze was voorbij. Iedereen schuifelde naar zijn plaats.

‘Ik weet een gezellige bar,’ zei Manon. ‘Tenminste, als jij ook niet de film wil afkijken.’

‘Nou, eigenlijk ben ik wel benieuwd.’

Verrast keek ze hem aan.

‘Niet naar de film,’ zei hij, ‘maar naar de verlamming van meneer Vermeer. Misschien kunnen we na afloop nog even met zijn vrouw praten.’

De door de reguliere geneeskunde opgegeven man trok hem onweerstaanbaar aan. Tijdens de tweede helft van de film doorliep hij in gedachten zijn cliënten met verlamming. Het waren er niet veel en zeker niet de gemakkelijkste gevallen. De vooruitgang was meestal beperkt. Een totaal verlamde